

ULUSLARARASI SERMAYE HAREKETLİLİĞİ ALTINDA POLİTİKA KARIŞIMLARI VE PARTİZAN İRAKSAMALAR

Sinem KUTLU*

ÖZET

Bretton Woods sisteminin çöküşü ile birlikte sermaye hareketlerinin serbestleşmesi uluslararası ekonomik sistem açısından yeni bir dönemin başlamasına sebep olmuştur. Bu çerçevede, uluslararası sermaye hareketliliğinin iktisat politikalarının belirlenmesinde oynadığı rol de giderek önem kazanmıştır. Finansal piyasalarda görülen liberalleşmenin ülkeler arası farklılıkları ortadan kaldırarak iktisat politikalarında yakınsamaya yol açması ve iç politika otonomisini sınırlaması beklenen bir durumdur. Ancak dış politika yakınsaması üzerine yapılan teorik ve ampirik çalışmalar, dış politika iraksaması ya da iç politika otonomisini destekler nitelikteki bulguların daha güçlü olduğuna işaret etmektedir. Bu çalışmada, uluslararası sermaye hareketliliği altında politika karışımlarının nasıl belirlendiği üzerinde durularak hükümetlerin para ve maliye politikası tercihlerinin, politika iraksamalarına yol açabildiği hususu, David H. Bearce'ın teorik yaklaşımı çerçevesinde açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda, politika iraksamalarında partizan-ideolojik faktörlerin rolü üzerinde durularak konuya ilişkin teorik bir inceleme yapılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası sermaye hareketliliği, politika karışımları, hükümet partizanlığı, politika iraksaması.

POLICY MIXES AND PARTISAN DIVERGENCES UNDER INTERNATIONAL CAPITAL MOBILITY

ABSTRACT

The collapse of the Bretton Woods system and liberalization of capital movements have led to begin a new era for international economic system. In this respect, the role of international capital mobility on the determination of economic policies has increasingly gained importance. It is expected that liberalization in financial markets leads to convergence in economic policies by removing inter-country differences and limits domestic policy autonomy. However, the theoretical and empirical studies on external policy convergence indicate that the evidence on external policy divergence or domestic policy autonomy is much stronger. In this study, we concentrate on how the policy mixes are determined under international capital mobility and try to explain within David H. Bearce's theoretical approach how the monetary and fiscal policy choices of governments result in policy divergences. In this context, we aim to make a theoretical review by clarifying the role of partisan-ideological factors on policy divergences.

Keywords: International capital mobility, policy mixes, government partisanship, policy divergence.

* Araştırma Görevlisi, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü, sinemkut@istanbul.edu.tr

1. GİRİŞ

Uluslararası sermaye hareketliliği, gelişmiş endüstriyel ekonomiler için yadsınamaz bir durumdur. Bretton Woods sisteminin çöküşü ve tüm dünyada sermaye hareketlerini kısıtlayan uygulamaların terk edilmeye başlamasıyla sermaye hareketleri uluslararası para sisteminin başlıca yönlendiricilerinden olarak yeniden önem kazanmaya başlamıştır. Bu bağlamda, uluslararası sermaye hareketliliğinin ve daha geniş olarak da ekonomik globalleşmenin politik sonuçları, gerek iktisatçılar gerekse de siyaset bilimciler için önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir.

Uluslararası sermaye hareketliliğinin ulusal iktisat politikalarının belirlenmesinde oynadığı rol giderek önem kazanmaktadır. Bu çerçevede özellikle uluslararası sermaye hareketlerinin, hükümetlerin para politikası seçimlerini, gerek politika hedefleri gerekse de politika araçları bakımından nasıl sınırladığı; bu bağlamda sistematik para politikası yakınsamasına yol açmadığı irdelenen konuların başında gelmektedir.

Sermaye hareketleri, para politikası otonomisi ve döviz kuru istikrarı arasındaki ilişki, açık ekonomi makro iktisat teorisinin önde gelen konuları arasında yer almaktadır. Literatürde “imkansız üçlü” olarak bilinen bu ilişki Mundell-Fleming modeline dayanır (Fleming, 1962; Mundell, 1963). Buna göre hükümetler, uluslararası sermaye hareketliliği, para politikası otonomisi ve döviz kuru istikrarının oluşturduğu üç koşuldan aynı anda en fazla ikisini gerçekleştirebilirler. Bretton Woods sonrası dönemde ise sermaye hareketliliği uluslararası iktisat politikası açısından yapısal bir koşul haline gelmiş, böylelikle söz konusu iktisadi *trilemma*, para politikası otonomisi ve döviz kuru istikrarı arasındaki politik bir dilemmaya dönüşmüştür (Bearce, 2002:194).

Dış politika yakınsaması ya da tersi durumda ortaya çıkan iç politika otonomisini operasyonel olarak ölçmek için korunmasız faiz oranı paritesinin gösterge olarak kullanması oldukça yaygındır (Rose, 1994; Bearce, 2002, 2007).

$$i^* + \Delta E = i \quad (1)$$

şeklinde tanımlanan korunmasız faiz oranı paritesi çerçevesinde döviz kurundaki değişkenlik (ΔE), iç (i) ve dış (i^*) nominal faiz oranları arasındaki farka bağlıdır:

$$\Delta E = i - i^* \quad (2)$$

Bu çerçevede, iç faiz oranının dış faiz oranından uzaklaşması durumu, döviz kurlarında değişkenliğin

arttığına ve iç politika otonomisinin (dış politika ıraksaması) varlığına işaret etmektedir. Diğer taraftan iç faiz oranının dış faiz oranına yakınlaşması durumu da döviz kurlarında değişkenliğin azaldığı ve para politikası yakınsamasının var olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

Bu bağlamda üzerinde durulması gereken husus, uluslararası sermaye hareketliliğinin veri olduğu durumda, ülkelerin iç politika otonomisi ile dış politika yakınsaması arasında yaptığı tercihler ve bu tercihlere yol açan politika seçimleridir. OECD ülkelerinin Bretton Woods sonrası politikalarına odaklanan Bearce (2007), bu konuya, ulusal para ve maliye politikalarının belirlenmesi arasındaki ilişki çerçevesinde bakılmasını önermektedir. Diğer bir ifadeyle, gelişmiş endüstriyel ekonomilerin, uluslararası sermaye hareketliliği altında, birden çok iktisat politikası hedefini gerçekleştirebilmek için farklı politika araçlarını neden ve nasıl kullanabileceklerini teorik temele dayandırmak gerekmektedir. Bearce'a (2007) göre, para ve maliye politikası araçları arasındaki koordinasyon, sermaye hareketliliğinin arttığı Bretton Woods sonrası dönemde OECD ülkeleri arasında, beklenenin aksine görülen, para politikası ıraksamanın nedenlerini de yansıtmaktadır (Bearce, 2007:52).

Dış politika yakınsaması üzerine yapılmış gerek teorik gerekse de ampirik çalışmalar farklı çıkarımlar ortaya koymakla birlikte, dış politika ıraksaması ya da iç politika otonomisini destekler nitelikteki bulguların daha güçlü olduğu göze çarpmaktadır (Webb, 1991; Rose, 1994; Garrett, 1995; Garrett, 1998; Garrett, 2000; Drezner, 2001; Bearce, 2002; Bearce, 2007). Bununla birlikte, pek çok politika analisti ve akademisyen, örtük olarak, finansal piyasalardaki küreselleşmenin iktisadi politikalarda yakınsamaya yol açtığını ve iç politika otonomisini sınırladığını varsaymaktadır (Drezner, 2001:53).

Sermaye hareketlerinin serbestleşmesi ile faiz oranı farklılıklarının azalması ve dış politika yakınsaması olgusunun ortaya çıkması beklenen bir durumdur. Ancak Bearce'ın (2007) da ifade ettiği gibi Bretton Woods sonrası gözlemlenen teorik ve ampirik bulgular, politika yakınsaması konusunda oldukça sınırlı kanıtın olduğuna işaret etmektedir (Bearce, 2007:53). Bu çerçevede önemli olan husus, uluslararası sermaye hareketliliği ile seyreden politika ıraksamalarının arkasındaki nedenlerin irdelenmesidir. Bir ekonomide, iç politika otonomisi ve döviz kuru istikrarı arasında yapılan tercih, para ve maliye politikası karışımlarının nasıl veya neye göre seçildiği ile ilgilidir. Politika karışımı seçimini ve dolayısıyla iç politika otonomisi ve döviz

kuru istikrarı arasındaki ödünleşimi etkileyen koşullar çeşitli olmakla birlikte, literatürde sıklıkla hükümet partizanlığının rolü üzerinde durulmaktadır. Partizan-ideolojik faktörlerin ülkelerin politika karışımı seçimleri üzerinde belirleyici olduğu ve bu sebeple politika iraksamalarına yol açabildiği konusunda örnekler mevcuttur.

Bu çalışmada, uluslararası sermaye hareketliliği altında politika karışımlarının belirlenmesi ve partizan politika iraksamaları üzerinde durularak, David H. Bearce'ın yaklaşımı uzantısında konuya ilişkin teorik bir inceleme yapılması amaçlanmaktadır. Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Konuya girişin yapıldığı ilk bölümü takiben, ikinci ve üçüncü bölümlerde, sırasıyla, politika karışımı yaklaşımına ve politika karışımları ile döviz kuru istikrarı arasındaki ilişkiye yer verilmektedir. Dördüncü bölümde politik iraksamalar politika karışımları çerçevesinde açıklanmakta ve hükümet partizanlığının bu iraksamalarındaki rolü üzerinde durulmaktadır. Dördüncü bölümde ayrıca politika karışımlarında gözlemlenen yeni partizan yönelimlere de değinilmektedir. Çalışmanın beşinci bölümünde sonuç kısmına yer verilmektedir.

2. POLİTİKA KARIŞIMI YAKLAŞIMI

Politika karışımı ("policy mix") bir ekonominin para ve maliye politikası kombinasyonlarını içerir. Ulus düzeyindeki politik iktisat modellerinde, her ülkenin yalnızca tek bir dominant iktisat politikası hedefinin olduğu fikrinin yaygın olduğunu belirten Bearce (2007), politika karışımı yaklaşımı çerçevesinde, ülkelerin *iktisadi büyüme ve düşük enflasyon* olmak üzere iki dominant iktisat politikası hedefinin olduğuna dikkat çekmektedir (Bearce, 2007:56). Bu yaklaşımdaki temel prensip, ekonomilerin uluslararası sermaye hareketlerinin serbest olduğu durumda iki hedefi de göz ardı edemeyeceğidir. Sermaye hareketliliği altında uluslararası yatırımcıların yatırımlarına en yüksek reel getiriyi sağlamak amacıyla yaptıkları para giriş çıkışları, nominal getirilerin yanı sıra enflasyon kayıplarına da bağlı olmaktadır. İktisadi açıdan büyüyen bir ekonomide nominal getirilerin artma eğiliminde olması uluslararası yatırımcılara cazip gelirken, iktisadi genişleme fiyatların yükselmesine de sebep olabilir. Ortaya çıkan enflasyon, yatırımların reel getirisini azaltabilir. Bu çerçevede, uluslararası sermaye hareketliliğinin yarattığı kısıt, bir taraftan iktisadi büyüme üzerine odaklanan ülkelerin, aynı zamanda enflasyonu da kontrol altında tutmalarını gerekli kılmaktadır..

Ekonominin eş zamanlı olarak iki makro iktisadi hedefi de izlemek zorunda olmaları, bu hedeflere ulaşmak için en az iki bağımsız politika aracına ihtiyaç

duymalarına yol açar. Tinbergen'e göre tutarlı bir iktisat politikası, hedefler ile bu hedeflere ulaştırılacak politika araçlarının eşit sayıda olmasını gerektirir². Buna göre, eğer bir iktisat politikası, araç sayısından daha fazla sayıda hedefi içeriyorsa, hedeflerden en az bir tanesine ulaşılamayacaktır³. Bu noktada, politika yapıcılarının elinde biri para diğeri maliye politikası olmak üzere iki temel araç bulunmaktadır. Şekil 1, kamu harcamaları ve nominal faiz oranlarının, sırasıyla maliye ve para politikalarının göstergesi büyüklükleri olarak kabul edildiği olası politika karışımlarını göstermektedir⁴.

Şekil 1: Farklı Maliye ve Para Politikası Karışımları

	Düşük Nominal Faiz Oranı	Yüksek Nominal Faiz Oranı
Yüksek Kamu Harcaması	1	2
Düşük Kamu Harcaması	3	4

Kaynak: David H. Bearce (2007), *Monetary Divergence: Domestic Policy Autonomy in the Post-Bretton Woods Era*, The University of Michigan Press, s. 60.

Uluslararası sermaye hareketliliği veri iken, ekonomik büyüme ve düşük enflasyon gibi iki farklı politika amacının eş zamanlı olarak hedeflenmesi zorunluluğu, Şekil 1' deki 2. ve 3. seçeneklerde yer alan politika karışımlarını seçmeyi gerekli kılmaktadır. Kamu harcamaları ve nominal faiz oranlarının kombinasyonlarından oluşan bu iki farklı politika karışımı, her bir farklı politika hedefi için tek bir politika aracı tayin etmektedir. Hükümet, ekonomik büyüme için kamu

² Tinbergen Kanunu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Tinbergen J., *On the theory of economic policy*, Amsterdam: North - Holland, 1952.

³ Politika araçlarının sayısı ile politika hedeflerinin sayısı arasındaki ilişki tanım itibarıyla her zaman bu kadar basit olmayabilir. Ekonomik büyüme (üretim artışı) ve tam istihdam gibi bazı hedeflere tek bir politika aracı kullanılarak da ulaşılabilmektedir. Üretim artışı iş imkânlarını artırarak istihdam oranını yükseltecektir. Ancak, ekonomik büyüme ve düşük enflasyon gibi bazı hedeflere, tek bir politika aracını kullanarak, eş zamanlı olarak ulaşmak oldukça güçtür. Bu durum özellikle, ekonomik gelişmenin fiyatlarda artış yaratması şeklinde kendini göstermektedir.

⁴ Bearce'ın (2007) çalışmasında, maliye politikası için kamu harcamaları, para politikası için ise kısa vadeli nominal faiz oranları göstergesi büyüklük olarak kullanılmaktadır. Söz konusu göstergelerin, hükümetlerin maliye ve para politikalarının değerlendirilmesinde tek göstergesi olmadıkları muhakkaktır. Örneğin, maliye politikaları için bütçe açıklarının göstergesi büyüklük olarak seçilmesi oldukça yaygın bir uygulamadır. Ancak vergi gelirlerine ilişkin belirsizlikten ötürü hükümetlerin bütçe açıkları üzerinde daha dolaylı bir kontrolünün olması, hükümetler tarafından doğrudan kontrol edebilen harcamaların, göstergesi seçiminde bütçe açıklarına tercih edilmesine yol açmaktadır. Diğer yandan, kısa vadeli faiz oranlarının da parasal büyüklüklere tercih edilmesi, para otoritelerinin para miktarını ayarlama faiz oranını kullanma eğiliminde olmaları ile ilgilidir [Ayrıntılı bilgi için bkz. Bearce, 2007: 58-59].

harcamalarını arttırdığında, para politikası aracı enflasyonu kontrol altında tutmak için kullanılmaktadır. Nominal faiz oranları yükseltilmekte, böylelikle fiyat istikrarı ve enflasyonist beklentilerin baskılanması sağlanmaktadır (Seçenek 2). Ters durumda ise hükümet enflasyonun kontrolü için kamu harcamalarını azaltırken ekonomik büyümeyi sağlamak için nominal faiz oranlarını aşağı çekmektedir (Seçenek 3).

1. ve 4. seçeneklerdeki para ve maliye politikası kombinasyonları ise sermaye hareketlerinin kısıtlanabildiği durumlara özgüdür. Örneğin 1. seçenekte olduğu gibi yüksek kamu harcaması – düşük faiz oranı kombinasyonunu içeren bir politika karışımı, ekonomik büyümenin fiyatları yükseltmesi ve enflasyonun yatırımların reel getirisini azaltması sebebiyle sermaye girişlerini engelleyecektir. Benzer şekilde 4. seçenekteki düşük kamu harcaması – yüksek faiz oranı kombinasyonunu içeren bir politika karışımı da güçlü bir ekonomik daralma yaratarak reel ve nominal getirileri azaltacağından yine sermaye girişlerini engelleyecektir.

3. POLİTİKA KARIŞIMI VE DÖVİZ KURU İSTİKRARI

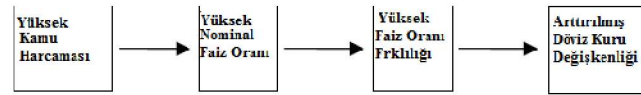
Kamu harcamaları ve faiz oranları kombinasyonlarından oluşan para ve maliye politikası karışımları çerçevesinde, bir dış politika hedefi olan döviz kuru istikrarının kendi başına bağımsız bir politika aracının olmadığı öne sürülebilir. Ancak mevcut teorik çerçeve kapsamında düşünüldüğünde bu durum önemli bir makroekonomik politika gerçeğini ortaya koymaktadır: sermaye hareketlerinin serbest bırakıldığı bir sistemde, iç politika yapıcılar döviz kuru istikrarını sağlamak için ayrı ve bağımsız bir politika aracına sahip değillerdir (Moses, 1994). Ancak bu gerçek, mevcut yapıda döviz kuru istikrarını sağlamanın imkânsız olduğu anlamına gelmez. Döviz kuru istikrarını sağlamayı hedefleyen hükümetler düşük kamu harcaması – düşük faiz oranı kombinasyonunu içeren politika karışımını seçerek bu hedeflerine ulaşabilirler. Bu durumda, kamu harcamalarının azaltılması nominal faiz oranlarının düşürülmesini gerektirdiğinden, iç faiz oranı, düşük dış faiz oranı düzeyine çekilecektir. Böylelikle, iç ve dış faiz oranları arasındaki farklılık daralacak, yani para politikası yakınsaması döviz kurlarındaki değişkenliğin azalmasına sebep olacaktır (Şekil 2(a)). Düşük kamu harcaması – düşük faiz oranı kombinasyonunu içeren bu politika karışımı, döviz kurlarında istikrarı sağlamanın yanı sıra hükümetin ulusal ekonomiye daha az müdahale etmesi anlamına da geleceğinden *neoliberal* bir politika karışımı olarak da tanımlanabilir (Bearce, 2007:68). Neoliberal politika karışımı kurlarda istikrarı sağlarken, maliye politikasının daraltıcı etkisinden dolayı ekono-

miye önemli maliyetler (kamu malları arzının daralması, gelir dağılımındaki eşitsizliğin artması gibi) de yüklemektedir. Bu maliyetlere katlanmak istemeyen hükümetler ise kamu harcamalarını arttırmayı tercih edebilirler. Bu durumda, kamu harcamalarının artması faiz oranlarındaki artışı da beraberinde getireceğinden, iç ve dış faiz oranı farklılığı artacaktır. Sonuçta, hükümetler döviz kurlarındaki değişkenliğin artması birlikte iç politika otonomisini sağlamış olacaktır (Şekil 2(b)).

Şekil 2(a): Dış Politika Yakınsamasına Yol Açan İç Politika Seçimleri

Şekil 2(b): İç Politika Otonomisine Yol Açan İç Politika Seçimleri

Kaynak: David H. Bearce (2007), *Monetary Divergence: Domestic Policy Autonomy in the Post-Bretton Woods Era*, The University of Michigan Press, ss. 68-69.

Görüldüğü üzere, politika karışımı yaklaşımı, uluslararası sermaye hareketliliği altında döviz kurlarındaki istikrarın yalnızca ulusal para politikasına değil, aynı zamanda maliye politikasına da bağlı olduğunu göstermektedir⁵. Bu açıdan politika karışımı yaklaşımı; kamu harcamaları, faiz oranları ve döviz kuru istikrarını ortak bir teorik çerçevede birleştirerek sermaye hareketliliği kısıdı altında basit bir ulusal politika belirleme modeli ortaya koymaktadır (Bearce, 2007:69-70).

Politika karışımı yaklaşımı aynı zamanda, çoğu zaman hükümetlerin yasal olarak önceden belirlediği (*de jure*) kur rejimleri ile fiili olarak gerçekleşen (*de facto*) kur rejimleri arasında bağlantı olmadığını da kanıtlamaktadır (Reinhart ve Rogoff, 2004). Bu yaklaşımda, döviz kurlarındaki istikrar, hükümetlerin para ve maliye politikaları ile kararlarına bağlı *endojen* bir politika sonucu olmaktadır. Diğer bir deyişle, döviz kurları hükümet önceden sabit olduğunu ilan ettiği için değil, hükümetin kurlarda istikrarı sağlamaya yönelik verdiği iç politika kararlarının bir neticesi olarak sabit (ya da en azından istikrarlı) olmaktadır. Ters durumda, yani hükümetin iç politika otonomisine yönelik maliye politikası tercihleri ise hükümetin kurları yasal olarak

⁵ Bearce (2007) bu sebeple, *iç para politikası otonomisi* yerine *iç politika otonomisi*, *dış para politikası yakınsaması* yerine ise *dış politika yakınsaması* terimlerini kasıtlı olarak kullandığının altını çizmektedir [Bearce, 2007: 69].

(egzojen) sabitleyen tüm taahhütlerine rağmen döviz kurlarında değişkenlik ve istikrarsızlıkla sonuçlanabilmektedir.

4. POLİTİK İRAKSAMALARIN POLİTİKA KARIŞIMI ÇERÇEVESİNDE AÇIKLANMASI

Politika karışımları çerçevesinde, sermaye hareketlerinin serbest olduğu ekonomilerde, iç - dış nominal faiz oranları farkının pozitif olması şeklinde kendini gösteren iç para politikası otonomisini tercih etmenin nedenlerini anlamak kolaylaşmaktadır. Yüksek kamu harcamalarına bağlı olarak birçok politik ve iktisadi kazanç elde eden hükümetler, yüksek faiz oranları ve döviz kuru değişkenliğinin getirdiği maliyetle karşı karşıyadırlar. Diğer taraftan, döviz kurlarında istikrarı hedefleyen hükümetler de düşük kamu harcamalarının getireceği maliyetleri üstlenmek durumundadırlar. Özetle, hükümetlerin kendi tercihleri doğrultusunda kamu harcamalarının düzeyini belirleyebilme yetisi biçiminde tanımlanan *maliye politikası iraksaması*, gerek faiz oranları gerekse de döviz kuru istikrarı açısından, *para politikası iraksamasına* yol açmaktadır.

Bu bağlamda, para politikası iraksamasının nedenlerini açıklamanın yolu, maliye politikası iraksamasına yol açan etmenleri açıklamaktan geçmektedir. Bir hükümetin iç politika otonomisi ve döviz kuru istikrarı arasında yaptığı tercihi anlamak, politika karışımını nasıl veya neye göre seçtiğini açıklamayı gerektirir (Bearce, 2007:74). Politika karışımı seçimini ve dolayısıyla iç politika otonomisi ve döviz kuru istikrarı arasındaki ödünleşimi etkileyen koşullar geniş olmakla birlikte, bu çalışmada *hükümet partizanlığının* rolü üzerinde durulmaktadır.

Politika seçimlerinde partizan baskıların rolü literatürde oldukça tartışılan bir araştırma konusudur (Bkz.: Hibbs, 1977; Lange, Garrett, 1985; Garrett, Lange, 1991; Cusack, 1997; Iversen, Soskice, 1999; Oatley, 1999; Broz, Frieden, 2001). Partizanlığın, makro iktisadi politikalar ve sonuçları açısından oynadığı rol aynı zamanda politika iraksamalarının arkasındaki nedenlere de ışık tutmaktadır.

4.1. Hükümet Partizanlığı ve Politik İraksamalar

Hükümetlerin, politika karışımı seçimlerini yaparken iktisadi büyüme ve düşük enflasyon gibi iki temel makroekonomik hedefi eş zamanlı olarak gerçekleştirme ihtiyacını göz önünde bulundurduğunu daha önce açıklamıştık. Ancak partizan hükümetlerin, kamu mallarının arzının, gelirin yeniden dağılımının ve döviz kurlarında istikrarının sağlanması gibi diğer bazı politika hedeflerinin de olduğu bir gerçektir. Bu bağlamda

yine Şekil 1'de verilen para ve maliye politikası seçimlerinde hükümetlerin, yüksek kamu harcaması – yüksek faiz oranı kombinasyonunu içeren politika karışımı ile aynı sonucu vermesi ile onun alternatifi olabilecek, düşük kamu harcaması – düşük faiz oranı kombinasyonunu içeren politika karışımı arasında kayıtsız kaldığı düşünülebilir. Her iki politika karışımı da düşük enflasyonla birlikte makul bir iktisadi büyümeyi öngörüyor olsa da bu, hükümetlerin iki politika karışımı arasında kayıtsız kalacakları anlamına gelmemektedir. Hükümetler, yapacakları para ve maliye politikası seçimleri ile iktisadi büyüme ve düşük enflasyonla birlikte diğer politika hedeflerine de öncelik vermek durumundadırlar.

Bu çerçevede anlaşılması gereken ilk husus, parasal genişleme ile fiskal genişlemenin birbiriyle tam ikame edilebilen alternatifler olmadığıdır (Bearce, 2002:205). Her ikisi de iktisadi büyümeyi sağlayabilmekle birlikte, fiskal genişleme, gelirin yeniden dağılımı ve kamu malları üretimi için parasal genişlemeye göre daha uygun bir seçenektir. Gelirin yeniden dağılımında, faizleri düşürerek belli bir toplumsal grubun hedef alınması zordur çünkü parasal değişimler ekonominin tamamını etkilemektedir (Gowa, 1988:18). Parasal genişleme, nihai olarak, düşük gelir grupları için daha çok iş yaratılmasına ve ücret artışlarına sebep olsa da borç almanın maliyetini düşüreceğinden ilk aşamada yüksek gelir grubundaki girişimcilere fayda sağlayacaktır. Bu bakımdan, parasal genişleme kısa vadede (etkisi yüksek gelir grubundan düşük gelir gruplarına yayılana kadar) gelir eşitsizliğinin artmasına bile sebep olabilmektedir. Diğer taraftan, fiskal genişleme doğrudan düşük gelir gruplarını hedef alabileceğinden gelirin yeniden dağılımı için daha uygun bir seçenektir (Hallerberg, 2002:782). Bu noktada, hükümetlerin fiskal genişleme ile parasal genişleme arasında tercih yapmalarını belirleyen/ etkileyen faktörler öne çıkmaktadır. Bunlar arasında en önemlisi, farklı toplumsal çıkar gruplarının siyasi partiler üzerindeki baskısıdır.

Partizan politikalar üzerine yapılan çalışmalar, sol partilerin toplumun emek kesiminin çıkarlarını, sağ partilerin ise sermayedar kesimin çıkarlarını koruma eğiliminde olduğunu göstermektedir (Garrett, 1995: 657-58). Bu bağlamda, emek sınıfı ile sermayedar sınıfın çıkarlarının politika karışımları ile ilgili yönünün aydınlatılması önem arz etmektedir.

Emeğin, sermayeye oranla mobilitesi düşük bir üretim faktörü olması dolayısıyla kamu mallarını daha çok tercih edeceği söylenebilir. Bu nedenle, gelirin yeniden dağılımında rol oynamasının yanı sıra kamu

malları üretimini finanse etmesi, fiskal genişlemenin, emek sınıfının çıkarlarına daha uygun olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Diğer yandan, politika karışımı çerçevesinde büyüme hedefine odaklanan fiskal genişleme, enflasyonun kontrolü için yüksek faiz oranları ile kombine edildiğinden sermayenin maliyetini arttırabilir. Girişimciler, maliyeti yüksek sermaye faktörü yerine nispi olarak ucuz emek faktörünü ikame edebilir ve böylelikle emek istihdamı artabilir. Bununla birlikte, yüksek kamu harcaması – yüksek faiz oranı kombinasyonunu içeren politika karışımının döviz kurlarında değişkenliği arttırdığı bilinmektedir. Döviz kuru değişkenliği, dış yatırım riskini arttırarak sermayenin dışarı çıkmasını maliyetli hale getireceğinden, sermayenin ulusal ekonomi içinde kalmasını sağlayabilecek, böylelikle emek sınıfı için daha çok istihdam ve gelir yaratılabilecektir.

Diğer taraftan, sermayedar sınıfın çıkarlarının, düşük kamu harcaması – düşük faiz oranı kombinasyonunu içeren politika karışımına uygun olduğu beklenmektedir. Emeğe göre mobilitesi yüksek olan sermaye faktörü, kamu mallarını emeğe oranla daha az tercih edebilir. Özellikle kamu mallarının finansmanı için vergi oranlarının artırılması ve emek sınıfının lehine gelirin yeniden dağılımı için yapılan fiskal genişlemenin sermayedar kesimin çıkarlarına ters düşmesi muhtemeldir. Bu yüzden sermayedar kesim, düşük kamu harcaması ile enflasyonun düşürülmesini tercih ederken, düşük faiz oranı ile de özel kesimin yatırım imkânlarının artırılması ve bu yolla ekonomik büyümenin sağlanmasını tercih edecektir. Düşük kamu harcaması – düşük faiz oranı kombinasyonunu içeren politika karışımının döviz kurlarında değişkenliği azaltması da sermaye sahiplerinin lehinedir.

Para ve maliye politikaları arasındaki partizan farklılıklar sektör bazında da ele alınabilmektedir (Bearce, 2007:78). Sektör bazında bakıldığında ithalata rakip yerli firmalar ile ticarete konu olmayan mal ve hizmet üreten firmaların, iç politika otonomisini döviz kurlarındaki istikrara tercih ettikleri bilinmektedir (Frieden, 1991:451). Uluslararası alanda faaliyet göstermediklerinden kur istikrarından pek az faydalanan bu sektörler, fiskal genişleme ile finanse edilen kamu mallarından ise daha çok faydalanırlar. Ayrıca döviz kurlarındaki istikrarsızlık, ithal mal talebini de olumsuz etkileyeceğinden yerli firmaların üretimine olumlu yansımaya sahiptir. Diğer yandan, fiyat istikrarı tüm iş kollarını etkilediği gibi ithalata rakip yerli sanayi ile hizmet sektörü için de önemlidir. Ancak bu sektörler enflasyonun fiskal değil parasal daralma ile kontrol altına alınmasını tercih etmektedirler.

Gerek sektör gerekse de üretim faktörleri bazında bakıldığında bu çıkar farklılıkları toplumun çeşitli gruplarının, uygulanacak para ve maliye politikası karışımının seçimi konusunda politik taraflar üzerinde baskı oluşturmasına yol açmaktadır. Sonuçta, sol partiler emek yoğun ve ithalata rakip yerli iş sektörlerinin iç politika otonomisi baskısına maruz kalırlarken, sermaye yoğun ve uluslararası alanda faaliyete konu olan iş sektörleri de sağ partiler üzerinde kur istikrarı ve dış politika yakınsaması konusunda baskı oluşturmaktadır (Bearce, 2007:79-80).

4.2. Politika Karışımında Yeni Partizan Yönelimler

Hükümet partizanlığı ve politika karışımını çerçevesinde yapılan açıklamalar, uluslararası sermaye hareketliliği altında partizan iktisat politikalarının formulasyonuna temel olacak yeni bir yaklaşımı ortaya koymaktadır.

Geleneksel partizan teorilere göre partizan farklılıklar, gerek dominant iktisat politikası hedefleri gerekse de bu hedeflere ulaştıracak araçların seçimi konusunda farklı bir yaklaşım getirmektedir. Politika hedefleri açısından bakıldığında, sol eğilimli hükümetlerin iktisadi büyüme ve tam istihdam hedeflerine kuvvetle odaklanırken, düşük enflasyon hedefini ise daha az önemsedikleri öne sürülmektedir. Buna karşın, sağ eğilimli hükümetlerin düşük enflasyon hedefine yönelirken, iktisadi büyüme ve istihdamın artırılması hedeflerini ise daha az önemsedikleri ortaya konmaktadır (Hibbs, 1977; Oatley, 1999). Bu çerçevede, sol eğilimli hükümetlerin, teorik olarak, yüksek kamu harcaması – düşük faiz oranı kombinasyonunu içeren politika karışımını tercih edecekleri beklenmektedir. Buna karşılık sağ eğilimli hükümetlerin, bütün politika araçlarını fiyat istikrarını sağlamak için kullanacağından, düşük kamu harcaması – yüksek faiz oranı kombinasyonunu içeren politika karışımını tercih edeceği beklenir (Bknz. Şekil 3).

Şekil 3: Partizan Politika Karışımaları ve Iraksamalar

	<i>Düşük Nominal Faiz Oranı</i>	<i>Yüksek Nominal Faiz Oranı</i>
<i>Yüksek Kamu Harcaması</i>	Eski-Sol Hedef: Ekonomik Büyüme	Yeni-Sol Hedef: Ekonomik Büyüme ve Düşük Enflasyon
<i>Düşük Kamu Harcaması</i>	Yeni-Sağ Hedef: Ekonomik Büyüme ve Düşük Enflasyon	Eski-Sağ Hedef: Düşük Enflasyon

Kaynak: David H. Bearce (2007), *Monetary Divergence: Domestic Policy Autonomy in the Post-Bretton Woods Era*, The University of Michigan Press, s. 97.

Diğer taraftan, bu tip güçlü partizan farklılıklar ancak sermaye hareketlerinin kısıtlandığı dönemler için geçerli olabilir. Sermaye hareketlerinin serbestleştiği, finansal piyasaların hızla entegre olduğu dönemler içinse bu teorilerin uygulanabilir olduğunu söylemek oldukça güçtür. Bunun nedeni, partizan politika karışımı yaklaşımının, uluslararası sermaye hareketliliği altında hükümetlerin iktisat politikası hedeflerini sınırladığı tezine dayanmasıdır. Daha önce bahsedildiği üzere, uluslararası sermaye hareketliliğinin yarattığı kısıt dolayısıyla ülkeler eş zamanlı olarak her iki dominant hedefi (iktisadi büyüme ve enflasyonun kontrolü) de izlemek zorundadırlar. Bu çerçevede, politika tercihlerinde partizan farklılıklar teorik açıdan geçerli olmakla birlikte, geleneksel partizan-ideolojik teoriler yerini yeni bir partizan politika teorisine bırakmaktadır (Bearce, 2007:93). Yüksek kamu harcaması – düşük faiz oranı biçiminde tanımlanan Eski-Sol politika karışımı, sermaye hareketlerinin serbest olduğu bir sistemde uygulanabilir değildir. Bunun yerini, Yeni-Sol hükümetlerin, yüksek kamu harcaması – yüksek faiz oranı biçimindeki politika karışımları almıştır. Benzer şekilde, her iki politika aracının da enflasyonun kontrolüne tahsis edildiği Eski-Sağ politika karışımı uluslararası sermaye hareketliliği altında uygulanabilir değildir. Düşük enflasyonu ekonomik büyümeyle tamamlama ihtiyacı, sağ eğilimli hükümetleri, düşük kamu harcaması – düşük faiz oranı biçimindeki Yeni-Sağ politika karışımlarını seçmeye yöneltmiştir.

5. SONUÇ

Bretton Woods sisteminin çöküşü ve sermaye hareketlerinin serbestleşmesi uluslararası ekonomik sistem açısından bir dönüm noktası olmuştur. Bu çerçevede sermayenin uluslararası hareketliliğinin yarattığı etkiler pek çok açıdan tartışma konusu haline gelirken, iktisat politikaları açısından oynadığı belirleyici rol de politika yapıcılar açısından önem kazanmıştır. Sermaye hareketliliğinin faiz oranı farklılıklarını gidererek para politikası yakınsamasına yol açıp açmadığı uluslararası iktisatta öne çıkan konular arasında yer almaktadır.

Ekonomilerin iç para politikası otonomisi ya da tersi durumda ortaya çıkan dış politika yakınsamasına yol açan politika tercihleri, para ve maliye politikaları arasındaki koordinasyonun açıklanmasını gerekli kılmaktadır. Uluslararası sermaye hareketliliği veri iken birden çok politika hedefinin gerçekleştirilebilmesi için iktisat politikası araçlarının hangi şekillerde kullanılabileceğine ilişkin teorik yapı, politika karışımı yaklaşımı tarafından ortaya konmaktadır.

Finansal piyasalarda görülen liberalleşmenin ülkeler arası farklılıkları ortadan kaldırarak iktisat politikalarında yakınsamaya yol açması ve iç politika otonomisini sınırlaması beklenen bir durum olmasının yanı sıra pek çok iktisatçı tarafından da *a priori* olarak kabul edilmektedir. Ancak dış politika yakınsaması üzerine yapılan ampirik çalışmalar ve teorik çıkarımlar, dış politika iraksaması ya da iç politika otonomisini destekler nitelikteki bulguların daha güçlü olduğuna işaret etmektedir.

Bretton Woods sonrası döneme ait bu bulgular, uluslararası sermaye hareketliliği ile seyreden politika iraksamalarının arkasındaki nedenlerin irdelenmesini gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede politika karışımı yaklaşımı, hükümetlerin para ve maliye politikası karışımlarına ilişkin seçimleriyle nasıl politika iraksamalarına yol açtıklarına ışık tutmaktadır. Hükümetlerin kendi tercihleri doğrultusunda kamu harcamalarının düzeyini belirleyebilme yetisi biçiminde tanımlanan maliye politikası iraksaması, gerek faiz oranları gerekse de döviz kuru istikrarı açısından, para politikası iraksamasına yol açmaktadır.

Maliye politikasına ilişkin tercihler ise büyük ölçüde partizan-ideolojik faktörlerin etkisi altındadır. Hükümet partizanlığı, iç politika otonomisi ve döviz kuru istikrarı arasındaki ödünleşimi etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Literatürde de politika seçimlerinde partizan baskıların rolü oldukça tartışılan bir konu olmakla birlikte, partizanlığın ülkelerin politika karışımı seçimleri üzerinde belirleyici olduğu ve bu sebeple politika iraksamalarına yol açabildiği konusunda örneklerle rastlanmaktadır. Sol eğilimli hükümetlerin, sağ eğilimlilere göre, daha yüksek kamu harcaması, daha yüksek faiz oranları, daha geniş faiz oranı farklılıkları ve daha fazla döviz kuru değişkenliği ile özdeşleştiği konusunda görüşler mevcuttur. Gerek politika karışımları konusundaki tercihler gerekse de partizan iraksamalar gelecekte üzerinde daha ayrıntılı çalışmayı gerektirecek ilginç araştırma konuları arasında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

Bearce, David H. (2002), "Monetary Divergence: Domestic Political Institutions and the Policy Autonomy-Exchange Rate Stability Trade-off", *Comparative Political Studies*, Vol. 35, No. 2, pp. 194-220.

Bearce, David H. (2007), *Monetary Divergence: Domestic Policy Autonomy in the Post-Bretton Woods Era*, The University of Michigan Press.

Broz, J. Lawrence and Jeffrey A. Frieden (2001), "The Political Economy Of International Monetary Relations", *Annual Review of Political Science*, No. 4, pp. 317-343.

Cusack, Thomas R. (1997), "Partisan Politics and Public Finance: Changes in Public Spending in the Industrialized Democracies, 1955-1989", *Public Choice*, Vol. 91, Issue 3-4, pp. 375-95.

Drezner, Daniel W. (2001), "Globalization and Policy Convergence", *International Studies Review*, Vol. 3, No. 1, pp. 53-78.

Fleming, Marcus (1962), "Domestic Financial Policies under Fixed and under Floating Exchange Rates", *IMF Staff Papers*, Vol. 9, No. 3, pp. 369-80.

Frieden, Jeffrey A. (1991), "Invested Interests: The Politics of National Economic Policies in a World of Global Finance", *International Organization*, Volume 45, Issue 4, pp. 425-51.

Garrett, Geoffrey (1995), "Capital Mobility, Trade, and the Domestic Politics of Economic Policy", *International Organization*, Vol. 49, No. 4, pp. 657-87.

Garrett, Geoffrey (1998), "Global Markets and National Politics: Collision Course or Virtuous Circle?", *International Organization*, 52: 4, pp. 787-824.

Garrett, Geoffrey (2000), "Capital mobility, Exchange rates and fiscal policy in the global economy", *Review of International Political Economy*, 7:1, pp. 153-170.

Garrett, Geoffrey and Peter Lange (1991), "Political Responses to Interdependence: What's "Left" for the Left?", *International Organization*, Vol. 45, No. 4, pp. 539-564.

Gowa, Joanne (1988), "Public Goods and Political Institutions: Trade and Monetary Policy Processes in the United States", *International Organization*, Volume 42, No. 1, pp. 15-32.

Hallerberg, Mark (2002), "Veto Players and the Choice of Monetary Institutions", *International Organization*, 56: 4, pp. 775-802.

Hibbs, Jr., Douglas A. (1977), "Political Parties and Macroeconomic Policy", *The American Political Science Review*, Vol. 71, No.4, pp. 1467-1487.

Iversen, Torben and David Soskice (1999), "Monetary Integration, Partisanship, and

Macroeconomic Policy", *The 95th American Political Association Meeting*, Atlanta, September 2-5.

Lange, Peter and Geoffrey Garrett (1985), "The Politics of Growth: Strategic Interaction and Economic Performance in the Advanced Industrial Democracies, 1974-1980", *The Journal of Politics*, Volume 47, Issue 3, pp. 792-827.

Moses, Jonathon W. (1994), "Abdication from National Policy Autonomy: What's Left to Leave", *Politics and Society*, Volume 22, Issue 2, pp. 125-48.

Mundell, Robert A. (1963), "Capital Mobility and Stabilization Policy under Fixed and Flexible Exchange Rates", *Canadian Journal of Economics and Political Science*, Vol. 29, No. 4, pp. 475-85.

Oatley, Thomas (1999), "How Constraining is Capital Mobility? The Partisan Hypothesis in an Open Economy", *American Journal of Political Science*, Vol. 43, No. 4, pp. 1003-1027.

Reinhart, Carmen M., and Kenneth S. Rogoff (2004), "The Modern History of Exchange Rate Arrangements: A Reinterpretation", *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 119 (1), pp. 1-48.

Rose, Andrew K. (1994), "Exchange Rate Volatility, Monetary Policy, and Capital Mobility: Empirical Evidence on the Holy Trinity", *NBER Working Paper Series*, No: 4630.

Tinbergen, Jan (1952), *On the Theory of Economic Policy*, North-Holland Pub. Co., Amsterdam.

Webb, Michael C. (1991), "International Economic Structures, Government Interests, and International Coordination of Macroeconomic Adjustment Policies", *International Organization*, Vol. 45, No. 3, pp. 309-342.